Aan: Tweede Kamer der Staten Generaal
Ter attentie van de Vaste Kamercommissie SZW
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum, 12 september 2024

Betreft: **inbreng methode 'het Bouwdepot' voor Wet participatiewet in balans**.

Geacht Kamerlid,

Op woensdag 18 september aanstaande is de inbreng verslag wetsvoorstel Wet participatiewet in balans hierna: Wpib). Namens stichting het Bouwdepot en Stichting Zwerfjongeren Nederland willen wij u langs deze weg attenderen op een aantal aandachtspunten in deze wet.

Wat is het Bouwdepot?

Het Bouwdepot is een bewezen effectieve methode om jongeren in een kwetsbare positie in de leeftijd van 18 tot 21 jaar eenvoudig te helpen om hun leven op orde te brengen en tegelijkertijd te werken aan perspectief. Ze ontvangen van de gemeente een jaar lang een maandelijks bedrag van 1308 euro voor hun levensonderhoud. Onder begeleiding brengen ze hun leven op orde, halen ze hun startkwalificatie en maken ze de stap naar de arbeidsmarkt. Diverse gemeenten en hulpverleners zijn enthousiast over deze aanpak, waarmee verrassende positieve resultaten worden geboekt. De methode sluit aan bij wat deze groep jongeren nodig heeft om zelf weer aan het stuur van eigen leven te komen. Hulpverleners uit o.a. de jeugdzorg- en maatschappelijke opvang en generalisten bij gemeenten ervaren effectievere begeleiding door een jaar lang financiële rust bij deze groep jongvolwassenen.

Waarom deze inbreng?

Het probleem is dat het Bouwdepot zich aan de grenzen van de wet begeeft. Het principe dat gemeenten zich niet met inkomenspolitiek mogen bemoeien, belemmert de opschaling

van deze kansrijke interventie. De Participatiewet perkt de ruimte om maatwerk te bieden verder in.

Gelukkig wordt in de Tweede Kamer breed erkend dat de Participatiewet gemeenten meer ruimte moet geven om maatwerk te leveren in de bijstand. Daarom heeft de Kamer nu de kans met de Wpib om de belemmeringen voor het Bouwdepot op te ruimen.

Wat kan de Wpib betekenen voor kwetsbare jongeren?

De aanleiding voor het kabinet om met dit wetsvoorstel te komen, is voor ons zeer herkenbaar. De boodschappen- affaire heeft schrijnend duidelijk gemaakt hoe hardvochtig de Participatiewet in individuele gevallen kan uitpakken. We juichen het daarom toe dat het kabinet met dit wetsvoorstel de intentie heeft om 'de onredelijke en onwenselijke effecten van wetgeving en de uitvoering daarvan' recht te zetten.

Het kabinet heeft de ambitie om te werken vanuit vertrouwen en ruimte te bieden voor maatwerk, met name in de uitvoering. Creëren van meer handelingsruimte voor de professional is een expliciete doelstelling. Voor ons is de gemeente de belangrijkste partner in de uitvoering. Wij beoordelen het wetsvoorstel daarom op basis van de ruimte die het de gemeente oplevert om maatwerk te bieden voor onze doelgroep.

Een van de overwegingen bij het wetsvoorstel is de te beperkt ervaren ondersteuning en de focus op arbeidsinschakeling. Wij wijzen erop dat dit probleem des te meer geldt voor jongvolwassenen in de Participatiewet. Voor hen bestaat op papier een 'sluitende aanpak': ze zijn op school of aan het werk. Deze papieren werkelijkheid stemt niet overeen met de realiteit. Vele duizenden jongeren zijn dakloos of lopen het risico op dakloosheid. Deze categorie valt tussen wal en schip. Specifieke aandacht voor deze groep in de MvT zou op z'n plaats zijn.

Het goede nieuws is dat de interventie Bouwdepot goede resultaten[1] bereikt bij deze doelgroep, juist voor wat betreft arbeidsinschakeling. Daarom is het voor ons, de uitvoerders bij betrokken gemeenten, maar ook voor hulpverleners die vaak bij jongvolwassenen meer met formulieren bezig zijn dan met de jongeren zelf, nodig om ruimte te creëren in de participatiewet.

Hierna gaan wij in op drie aspecten van de Wpib.

Verruim het kader om jongvolwassenen maatwerk te bieden

Het kabinet stelt voor om de jongerennorm in de aanvullende bijstand te harmoniseren (3.2 Wpib). Wij juichen het toe dat het kabinet de mogelijkheden om jongeren maatwerk te bieden verruimt. Uitgangspunt van het wetsvoorstel is daarbij dat de uitkering niet boven het minimumloon uitkomt. Dat zou de 'prikkel tot werkaanvaarding' wegnemen.

[1] Zie bijvoorbeeld het project in de gemeente Eindhoven. Het aantal jongeren dat 1 jaar na de interventie voltijds betaald werk verrichtte, steeg van 8,7% naar 30,4%.

Dit uitgangspunt strookt niet met onze ervaring en onderzoeksresultaten. Wij merken dat jongeren in ons traject juist actiever worden op het moment dat er ademruimte door financiële rust komt om het leven op orde te brengen. Dit geeft juist een positieve prikkel tot experimenteren op de overspannen arbeidsmarkt en werkaanvaarding.
U zou de staatssecretaris kunnen vragen hoe hij op deze praktijkresultaten reflecteert. [2]

Hier wreekt zich dat het wettelijk minimumloon voor jongeren van 18 tot 21 jaar (ruim) onder het bestaansminimum ligt. Een voltijds salaris voor een 19-jarige bedraagt € 1.280,- netto. Dit beperkt de ruimte aanzienlijk in om maatwerk te bieden aan jongeren tot 21 jaar. Zeker voor jongeren die 'geen beroep kunnen doen op de ouderlijke onderhoudsplicht', die het kabinet tegemoet wil komen. Gemeenten zouden daarom de mogelijkheid moeten krijgen om voor deze groep het minimumloon als uitgangspunt te nemen en niet het minimumjeugdloon.
U zou de staatssecretaris kunnen vragen hoe hij de situatie van deze categorie jongvolwassenen ziet.

Meer integrale ruimte voor giften en verdiensten

Het wetsvoorstel biedt op verschillende punten ruimte aan gemeenten om meer maatwerk te bieden op het vlak van bijverdiensten, giften en vermogen. Deze richting juichen we toe, omdat rek in de uitvoering bijdraagt aan het inzetten van het Bouwdepot binnen de wettelijke kaders. Maar we vinden dat gemeente de mogelijkheid zouden moeten krijgen om verschillende regelingen te combineren.

Opvallende maatregelen op dit vlak in de Wpib zijn de vrijstelling van giften tot € 1.200 (3.3), de voorgestelde regels ten aanzien van vermogen (3.4), de verruiming van de bijverdiengrenzen (4.2) en de introductie van het zogenaamde bufferbudget (4.7)

Uit onze ervaring en onderzoeksresultaten blijkt dat jongeren die eenmaal een uitkering genieten doodsbang zijn dat een stap op de arbeidsmarkt leidt tot een verlies aan bestaanszekerheid. De papieren rompslomp en het risico op zware sancties bij een klein foutje doen ze terugdeinzen om werkervaring op te doen op de arbeidsmarkt. Een schrijnende conclusie uit ons onderzoek is bijvoorbeeld dat jongeren zelfs afzien van het halen van een startkwalificatie omdat ze vrezen dat een schuld bij DUO hun bestaanszekerheid in het gedrang brengt en de net opgeloste schuldenproblematiek door een Bouwdepot-jaar zich herhaalt.

Voor ons is daarom evident dat binnen de Participatiewet meer ruimte gemaakt moet worden om deze werk- en leerervaring op te doen, compleet met vergoedingen en verplichtingen die daar tegenover staan. We zouden eigenlijk willen dat voornoemde voorstellen op het vlak van giften en verdiensten meer in onderlinge samenhang beschikbaar gesteld kunnen worden aan jongeren.

[2] https://drift.eur.nl/nl/publicaties/eindrapport-bouwdepot-eindhoven-rust-in-het-hoofd/#:~:text=Het%20Bouwdepot%20biedt%20gemarginaliseerde%20jongvolwassenen,en%20autonomie%20van%20de%20jongeren.

Kan de staatssecretaris aangeven wat hij vindt van de gedachte om al deze faciliteiten voor een beperkte periode van bijvoorbeeld een jaar samen te voegen in één 'adempauze-vrijstelling', bijvoorbeeld specifiek voor de jongvolwassenen in een kwetsbare positie?

Los van elkaar gaan de maatregelen weinig soelaas bieden. Bovendien zijn we van mening dat de losse maatregelen veel te krap ingezet worden door het kabinet. Een vrijstelling van € 1.200 voor giften is laag. De ruimte van € 1.200 die voorgesteld wordt voor bijverdiensten is niet rechtvaardig en niet consistent; hanteer liever de bovengrens voor vrijwilligers van € 1.900 en het bufferbudget van € 1.000 komt over als een willekeurige grens. Ook de Landelijke Cliëntenraad vindt dit bedrag te laag.
Kan de staatssecretaris aangeven welke ruimte hij ziet voor verhoging van deze bedragen?

Bied expliciet ruimte voor maatwerk via kan-bepaling en experimenteerartikel

We verwelkomen het dat het kabinet de zogenaamde 'kan-bepaling' introduceert in de Participatiewet. Wij vrezen echter dat die zo beperkt is geformuleerd, dat gemeenten in de praktijk nog steeds handelingsverlegen blijven om echt maatwerk te bieden. Zo dreigt de kan-bepaling een dode letter te worden.

Onder 3C worden drie specifieke maatregelen genoemd, omtrent de vierwekentermijn, de aanvraagdatum en de bijzondere bijstand.
Is dit een limitatieve lijst waarop de kan-bepaling van toepassing wordt verklaard?
De wetgever verwacht van gemeenten dat zij voor invulling van de kan-bepaling beleid maken en hieraan invulling geven.
U zou de staatssecretaris kunnen vragen of een gemeente de ruimte krijgt om de aanpak het Bouwdepot voor de doelgroep jongvolwassenen mogelijk te maken, met een beroep op de kan-bepaling.

Het kabinet wil artikel 83 van de Participatiewet, het zogenaamde experimenteerartikel, verruimen om experimenten van 5 jaar mogelijk te maken. Positief hieraan is dat gedurende langere tijd ervaring opgedaan kan worden met interventies. Meer longitudinale gegevens vergroten het inzicht in doeltreffendheid en doelmatigheid.

De ruimte wordt ook verbreed naar doelgroepen waarvoor betaald werk vooralsnog niet in beeld is. Deze verbreding van reikwijdte is een welkome aanvulling voor de aanpak het Bouwdepot, omdat de insteek op voorhand breder is dan alleen de stap naar betaald werk.
U zou de minister kunnen vragen of en zo ja onder welke voorwaarden een interventie als het Bouwdepot onder Artikel 83 Pw mogelijk gemaakt zou kunnen worden. Mogen we dak- of thuisloze jongeren of jongeren met een risico op dakloosheid beschouwen als een doelgroep (citaat MvT) 'voor wie de mogelijkheden die de Participatiewet biedt niet helpen om te werken op een reguliere baan of beschut werk'?

Tot slot

De Wet participatiewet in balans is slechts één van de vele trajecten waarover uw Kamer zich de komende periode zal buigen en die relevant is voor onze doelgroep en onze

kansrijke interventie. Wij zullen u de komende tijd daarom regelmatig benaderen met aandachtspunten en suggesties.

Daarmee hopen wij u te kunnen helpen bij uw belangrijke werk. Om echt goed zicht te krijgen op het hoe en waarom van het Bouwdepot, gaat er echter niets boven een veldbezoek en een gesprek met deelnemers, hulpverleners,beleidsmakers en bestuurders die in de gemeentelijke praktijk met het Bouwdepot aan de slag zijn. Wij nodigen u daarom graag uit voor een werkbezoek. Ons streven is dit te plannen tijdens het herfstreces (laatste week oktober, eerste november), vlak voor het commissiedebat over de Participatiewet in uw Kamer.

Uiteraard bent u en uw medewerker van harte uitgenodigd voor dit werkbezoek. Ook zijn we altijd bereid deze inbreng nader mondeling toe te lichten. U kunt mij bereiken via 06-30720138 of via marleen@hetbouwdepot.nl.

Veel succes met uw belangrijke werk.

Hoogachtend,

Marleen van der Kolk,
Directeur Stichting Zwerfjongeren Nederland/Stichting het Bouwdepot.